

۹۵۳/۱۰۳۰۸۵۵
۱۴۰۰/۱۰/۱۸
۱۳:۳۷:۵۴
دارد

شماره :
تاریخ :
زمان :
پیوست :

(P)
جمهوری اسلامی ایران
وزارت امور خارجه

آنی

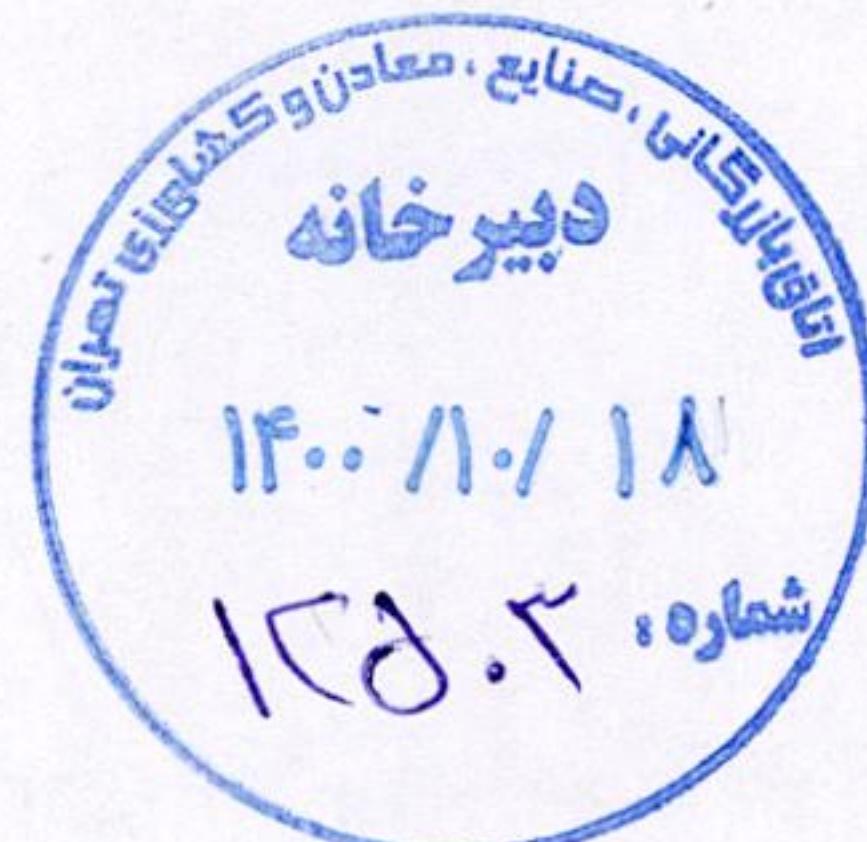
به نام خدا

جناب آقای کرباسی ، معاون محترم امور بین الملل اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران
جناب آقای حسام الدین عباس حلاج - معاون امور بین الملل اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران
موضوع: گزارش روند مذاکره و امضای يادداشت تفاهم تسويه بدھی ۲۵۱ ميليون دلاري سريلانکا

با سلام

احتراماً، به آگاهی می رساند که امضای يادداشت تفاهم تأديه بدھی ۲۵۱ ميليون دلاري دولت سریلانکا به کشورمان در تاریخ ۳۰ / ۰۹ / ۱۴۰۰ که بین رئیس سازمان توسعه تجارت کشورمان و وزیر کشت و صنعت سریلانکا به امضاء رسید، بازتاب و اظهارات رسانه ای چندی را در پی داشت. شماری از اظهار نظرات صورت گرفته در فضای ذهنی غیر کارشناسی و فاقد آشنایی با محتوای يادداشت تفاهم و دلایل توجیه کننده صورت گرفت که این اداره کل را بر آن داشت تا طی گزارشی(پیوست) دلایل و روند شکل گیری و امضای يادداشت تفاهم فوق الاشعار را روشن سازد.
متن گزارش تهیه شده برای آگاهی طرف ها و بخش های ذیربسط ارسال می گردد.

سید رسول موسوی
دستیار وزیر و مدیر کل آسیای جنوبی



باسم‌هه تعالی

گزارش چگونگی تسویه حساب بدهی دولت سریلانکا

با کالاهای مورد نیاز جمهوری اسلامی ایران

خلاصه مدیریتی

با توجه به بلوکه شدن ۲۵۱ میلیون دلار از وجوده متعلق به جمهوری اسلامی ایران در سریلانکا در پی تحریمهای ناجوانمردانه امریکا و عدم امکان انتقال آن از طریق تسويه حساب معمول بانکی، وزارت امور خارجه در هماهنگی با وزارت نفت، بانک مرکزی، وزرات جهاد کشاورزی و وزرات صمت راهکاری را برای دریافت این وجوده از طریق تهاتر کالاهای مورد نیاز کشور که امکان تهیه آنها از سریلانکا وجود دارد پیشنهاد نمود. این پیشنهاد در فرایند مباحثت کارشناسی به طرح تهاتر چای بادهی نفتی سریلانکا تبدیل و توسط وزارت صمت جهت تصویب به هیات محترم دولت تسلیم شد. در این راستاهیات محترم دولت طی مصوبه شماره ۵۷۹۱۹/۱۰/۲۷ مورخ ۱۳۹۹/۰۹/۰۵ م/ت این توافق را مسئول اجرای طرح و امضاء یادداشت تفاهم آن با دولت سریلانکا داشته و در پایان به برخی سئولات مطرح شده در فضای رسانه ای درباره این یادداشت تفاهم پاسخ داده می‌شود.

گزارش حاضر ضمن تشریح پیشینه و سوابق موضوع، فرایند مباحثت کارشناسی طرح و چگونگی امضاء یادداشت تفاهم اختصاص داشته و در پایان به برخی سئولات مطرح شده در فضای رسانه‌ای درباره یادداشت تفاهم پاسخ داده می‌شود.

پیشینه و سوابق موضوع

تا پیش از سال ۱۳۹۱ (۲۰۱۲ میلادی) ایران تنها تأمین‌کننده نفت خام موردنیاز سریلانکا بود و بر همین اساس تنها پالایشگاه این کشور در سال ۱۹۶۹ در ساپوگاسکاندا در حومه شهر کلمبو با کمک ایران و بر اساس مشخصات نفت ایران تنظیم و ساخته شد. بعد از تشدید تحریمهای ظالمانه امریکا علیه

کشور مانسریلانکا به ناچار واردات نفت از ایران را به حالت تعليق درآورد و بهایدو محموله صادراتی ایران به مبلغ حدود ۲۵۱ میلیون دلار پرداخت نشده باقی ماند.

در این سال‌ها مذاکرات متعددی برای دریافت این مطالبه انجام شد اما به دلایل متعدد منجر به نتیجه مطلوب نشد. به هر حال واقعیت‌های موجود از جمله تحریم سیستم بانکی کشورمان، حساسیت شدید سریلانکا به رعایت تمام و کمال مفاد FATF و الحاقات آن با توجه به خروج این کشور از لیست خاکستری این ساختار در چند سال اخیر، اهمیت صادرات به ایالات متحده (۲۵ درصد کل صادرات سریلانکا) و درنتیجه نگرانی از تحریم‌های آمریکا و در آخر مشکلات شدید اقتصادی این کشور و ناتوانی آن برای پرداخت این مبلغ حتی با فرض حل تمامی موارد بشمرده شده، مانع از وصول این مطالبه شد.

۱. آغاز دور جدید مذاکرات

بعد از خروج آمریکا از برجام و مسدود شدن کانال‌های بانکی، موضوع امکان تسویه این بدھی درازای دریافت کالاهای و اقلام ضروری کشورمان مورد توجه قرار گرفت. از آنجا که به رغم پیگیری‌های مکرر، باز پرداخت این وجه توسط سریلانکا می‌سیر نشده بود، با توجه به گذشت بیش از ۹ سال از این بدھی، سفر هیئتی از کشورمان به سریلانکا (متشكل از وزارت امور خارجه، وزارت نفت، بانک مرکزی، جهاد کشاورزی، اتحادیه واردکنندگان چای) برنامه‌ریزی شد و با سفر این هیئت امکان دریافت کالاهای موردنیاز خصوصاً چای در ازای طلب کشورمان مذاکراتی با شرکت نفت سیلان (CPC) انجام شد.

در این رابطه طرفین مذاکرات طولانیبرای چگونگی تسويه بدھی در ازای واردات چای از سریلانکا آغاز کردند. بر این اساس متن اولیه تهییه و ضمن هماهنگی با نهادهای ذی‌ربط از جمله وزارت جهاد کشاورزی، وزارت صمت، وزارت امور خارجه و بانک مرکزی، مذاکره با طرف‌های سریلانکا توسط سفارت کشورمان در سریلانکا آغاز شد. با توجه به نامشخص بودن ماهیت کار در ابتداء، مذاکرات با شرکت نفت سیلان، وزارت دارایی، بانک مرکزی، وزارت خارجه و حتی هیئت چای سریلانکا به طور موازی در جریان بود. در ادامه روند با توجه به انجام مذاکرات نتایج اولیه حاصل و مشخص شد که این مبلغ توسط وزارت دارایی تأمین خواهد شد و هیئت چای سریلانکا از طرف این کشور اجرای این توافق را بر عهده خواهد داشت. در طرف ایران نیز مقرر شد که سازمان توسعه تجارت به عنوان تسهیل‌کننده این تفاهم انتخاب شود.

۲. تعیین محورهای ضروری توافق

بعد از چند ماه از شروع کار و مشخص تر شدن فضای مذاکرات، با توجه به اینکه متن اصلی یادداشت تفاهم در حال مذاکره بود، سفارت جمهوری اسلامی ایران در سریلانکا با ترسیم خطوط قرمز خود مذاکرات را به شکل منسجم تری با هیئت چای و وزارت خارجه بر اساس محورهای زیر ادامه داد.

۱) مهمترین موضوع در وهله اول تعیین تکلیف سود این بدھی هشت ساله بود. با توجه به رقم مورد نظر برای صادرات ماهیانه، طبعاً تسویه این مبلغ نیز برای چند سال آدمه می‌یابد. لذا موضوع سود این مبلغ از اهمیت بسیار زیادی برخوردار بود، مسئله‌ای که به هیچ وجه مورد علاقه طرف سریلانکایی قرار نداشت. اما نهایتاً با پیگیری‌های سفارت در بند ۱۲ این توافق موضوع قبول سود و مذاکره برای تعیین میزان آن مورد توجه قرار گرفت. مسئله‌ای که دستاوردهای قابل توجهی بود.

۲) نکته دوم، وضعیت اجرای یادداشت تفاهم در صورت رفع تحریم‌ها بود. اصرار طرف سریلانکایی بر آدمه و اجرای توافق در هر صورت بود اما با توجه به احتمال رفع تحریم‌ها، کشورمان نظر دیگری داشت و در نهایت نیز در گفت و گو و مذاکرات متعدد، نظر طرف ایرانی به سریلانکا تحمیل و در بند ۱۱.۳ توافق ذکر شد که در صورت رفع تحریم‌ها، اجرای توافق متوقف و مبالغ تسويه نشده باید از طریق کانال‌های معمول بانکی به کشورمان پرداخت گردد.

۳) مسئله سوم جلوگیری از سوءاستفاده از این تفاهم بود. بر همین اساس روند تجارت چای مانند گذشته توسط بخش خصوصی دو کشور انجام خواهد شد لذا در واقع دولت سریلانکا هیچ نقشی در تعیین نوع، کیفیت و کمیت چای نخواهد داشت و تنها بعد از توافق تجار و تبادل اسناد تجاری مورد نظر، به جای افتتاح LC یا هرگونه روش پرداختی دیگر از سوی تجار ایرانی، این مبلغ از سوی وزارت دارایی سریلانکا از محل بدھی این کشور به جمهوری اسلامی ایران به صادرکننده چای پرداخت خواهد شد.

۴) موضوع دیگر تأکید بر قید «حداقل» ۵ میلیون دلار پرداخت ماهانه بود. با توجه به اینکه رقم ۵ میلیون دلار در سفر هیئت ایرانی در سال ۱۳۹۸ مورد توافق قرار گرفته بوده امکان افزایش آن به دلایل مختلف از جمله میزان نیاز بازار کشور برای جذب این میزان چای وجود نداشت. اما توافق شد که با درج قید «حداقل» پنج میلیون دلار امکان افزایش آن در آینده وجود داشته باشد تا در صورت تمايل کشورمان بتوان در مدت زمان کمتری نسبت به تسويه آن اقدام کرد.

۵) آخرین موضوع نرخ تسعیر این مبلغ است. با توجه به دو نرخی بودن ارز در دو کشور طبعاً موضوع نرخ تسعیر از اهمیت بالایی برخوردار است. در ایران با توجه به قرار گرفتن چای در لیست کالاهای بیست‌گانه، ارز نیمایی به آن تعلق خواهد گرفت و لذا واردکنندگان چای مانند گذشته بر اساس این نرخ با

دولت تسويه حساب خواهد کرد. در سريلانکا نيز مقرر شد بر اساس نرخ بانک مرکزی در اولين دوشنبه هر ماه اين تسويه حساب انجام گيرد. لذا نرخ تسعير يك موضوع داخلی دو طرف بوده و برای تسويه حساب دولت با تجار مورد توجه قرار گرفته است و تأثيری در ميزان قيمت چای ندارد و بدون توجه به اين نرخ دولت سريلانکا موظف است که ماهانه حداقل ۵ ميليون دلار چای به کشورمان صادر کند.

۳. نهايی شدن متن

نهایتاً بعد از جلسات متعدد حضوری، مجازی و تلفنی وبا طی شدن فرایندهای فوق، طرفین به توافق رسیده و متن نهايی مورد تائید دو طرف قرار گرفت. سازوکار اجرایي وصول بدھی در مراحل نهايی در قالب يكيادادشت تفاهم تسويه بدھی دولت سريلانکا تنظيم شد. بر اساس اين يادداشت تفاهم دولت سريلانکا، پس از امضاء و اجرایي شدن سند، صادرات ماهانه حداقل ۵ ميليون دلار چای به کشورمان به منظور پرداخت بدھی خود را آغاز می نماید. در آن زمان مقرر شد که به دليل شیوع بیماری کرونا طی يك مراسم مجازی اين يادداشت تفاهم توسط وزیر صمت کشورمان و وزیر کشت و صنعت سريلانکا در ماههای پایانی سال ۱۳۹۹ امضاء گردد. اما با توجه به مشکلات پيش آمده از جمله برگزاری انتخابات رياست جمهوري اين مسئله با تأخير همراه شد و نهايتاً با پيگيري هاي متعدد و دستور صريح معاون اول محترم رئيس جمهوري، با حضور آقای پیمان پاک، معاون وزیر صمت و رئيس سازمان توسعه تجارت اين يادداشت تفاهم در ۳۰ آذر ۱۴۰۰ امضاء و روند اجرای آن آغاز شد.

۴. بازنگاري رسانه‌اي

همان گونه که در سطرهای فوق اشاره شد، امضای يادداشت تفاهم يادشده با واکنش‌های چندوجهی در داخلی و خارج از کشور روبرو شد؛ رسانه‌های سريلانکايی که انعکاس خبری اين موضوع را با مبنا قرار دادن بيانيه اوليه وزیر کشت و صنعت سريلانکا از آن استقبال نمودند. رسانه‌های هندی نيز با قدری نگرانی و كنجکاوی به ابعاد موضوع توجه نشان دادند.

بازتاب رسانه‌اي اين تفاهم در رسانه‌های فارسي‌زبان متفاوت بود. بخشی از اين رسانه‌ها مانند کيهان، ايран، ايستانا و ... ضمن استقبال از اين اقدام، آن را قدمی مهم ارزیابی کردند و دو موضوع توجه به سود اين بدھی و نحوه اجرای آن به منظور اطمینان بخشی به تولید داخلی را مورد توجه قرار دادند.

گروهی دیگر از رسانه‌ها با انتشار مصاحبه‌هایی سوالات و شباهتی را مطرح می‌کردند که با پاسخ‌های لازم از سوی سفارت، سعی شد تا حد امکان نسبت به شرح صحیح این تفاهم اقدام گردد. مواردی مانند مصاحبه رئیس اتاق بازرگانی ایران و سوئیس و ایران و امارات با وبسایت اینلنا.

بخشی دیگر نیز مربوط به رسانه‌های جهتدار با جمهوری اسلامی ایران مانند بخش فارسی BBC، صدای آلمان، ایران اینترنشنال و ... می‌شود که رویکرد آن‌ها نیز مشخص و نیازی به بررسی ندارد. هر چند متأسفانه برخی از مسائل مطرح شده توسط این شبکه‌ها در داخل نیز دارای بازتاب بود.

۵. پاسخ به برخی شباهت

از آنجایی که بخش زیادی از اظهار نظرات صورت گرفته داخلی عمدتاً فاقد دیدگاه کارشناسی و بهدور از اشراف بر ابعاد مذاکراتی این یادداشت تفاهم و زمینه‌های توجیه کننده آن صورت گرفته، ذیلاً برخی از این موارد و پاسخ مستدل به آن‌ها مورد اشاره قرار می‌گیرد.

❖ این توافق باعث لطمہ به کشاورزان و تولید چای کشور خواهد شد.

پاسخ: میزان تولید چای در ایران در بهترین حالت ممکن حدود ۳۰ هزار تن برآورد شده که بخشی از آن نیز صادر می‌گردد. از سوی دیگر میزان نیاز کشور حدود ۱۰۰ هزار تن چای در سال است که این به معنای نیاز کشور به واردات ۷۰ تا ۸۰ هزار تن چای در سال است. لذا موضوع واردات چای مسئله جدیدی در کشور نیست و بیش از ۷۰ درصد از نیاز کشور به چای از طریق واردات تأمین می‌شود. همچنین سریلانکا در سال‌های قبل اولین صادرکننده چای به کشورمان بود و چای این کشور علاوه بر اینکه مورد پسند مردم ایران است، یکی از بهترین چای‌های جهان نیز می‌باشد.

در حال حاضر ایران به دلیل افزایش واردات چای از هند، پنجمین واردکننده چای از سریلانکا است و سالانه بیش از ۷۰ میلیون دلار از نیاز چای کشور از سریلانکا تأمین می‌شود. حال این توافق میزان جدیدی بر تجارت موجود اضافه نخواهد کرد، بلکه بخشی از واردات معمول از طریق این توافق انجام خواهد شد.

❖ این توافق نفعی برای کشور ندارد.

پاسخ: حدود ۱۰ سال از عدم تسویه این بدھی می‌گذرد و با توجه به تحریم‌های بانکی نه تنها سریلانکا بلکه کشورهای دیگر نیز که جایگاه مهم‌تری در ساختار جهانی دارند در پرداخت بدھی‌های خود به

کشورمان ناتوان بودند. از سوی دیگر چای کالایی مورد نیاز است و بدون اجرای این توافق نیز تجارت چای با سریلانکا ادامه داشته و حال با اجرای این توافق ضمن تسویه این بدھی معوق سالانه حداقل از خروج مستقیم ۶۰ میلیون دلار از کشور جلوگیری می‌شود. در مجموع با توجه به شرایط فعلی که در ابتدا به آن اشاره شد، امکان دریافت این بدھی به صورت معمول وجود نداشت و نمی‌توان بیش از این فرصتها را از دست داد. از سوی دیگر با توجه به مفاد تفاهم، در صورت لغو تحریم‌ها، باقیمانده بدھی از طریق سیستم بانکی دریافت خواهد شد. لذا این تفاهم کاملاً مثبت ارزیابی می‌شود.

❖ پرداخت با روپیه است و این به ضرر تجار ایرانی است.

پاسخ: موضوع پرداخت با روپیه، قطعاً ضرری برای تجار ایرانی ندارد. بر اساس این توافق، مبنا، صادرات ماهانه حداقل ۵ میلیون دلار چای به کشورمان می‌باشد، حال اینکه نرخ تعسیر در سریلانکا چه میزان باشد، تأثیری در این مبلغ ندارد و از این جهت به کشورمان ارتباطی پیدا نمی‌کند. به‌طور کلی بدون توجه به نرخ تعسیر دلار به روپیه، سریلانکا موظف به صادرات حداقل ۵ میلیون دلار است و توجه به موضوع نرخ تعسیر برای تسویه حساب داخلی دولت سریلانکا (وزارت دارایی) با صادرکنندگان چای است.

جمع‌بندی

به طور حتم دریافت طلب کشورمان از سریلانکا به صورت نقد یک توافق خوب است اما واقعیت‌های موجود و گذشت ۱۰ سال از ماجرا و عدم پرداخت این مبلغ نسبتاً کلان نشان می‌دهد که این مسئله حداقل تاکنونامکان‌پذیرنبوده است. لذا باید به راههای جایگزین که همانا دریافت این مبلغ از طریق واردات کالاهای مورد نیاز است تمرکز کرد. در این بین چای همان‌گونه که اشاره شد یک کالای اساسی محسوب شده که سالانه بیش از ۳۰۰ میلیون دلار ارز بابت آن از کشور خارج می‌شود و سریلانکا نیز بازیگر مهمی در تأمین چای کشور محسوب می‌شود. در عین حال که در صورت ادامه وضع موجود و عدم رفع تحریم‌های ظالمانه آمریکا می‌تواند الگوی مناسبی برای دریافت بدھی سایر کشورها به جمهوری اسلامی ایران باشد.

نکته دیگری که باید به آن توجه کرد، امضای چنین تفاهمی با هدف وصول طلب کشورمان از کشوری صورت گرفته که دارای اقتصادی ضعیفی است و وابستگی آشکاری از منظر اقتصادی با ایالات متحده (۲۵ درصد کل صادرات) و غرب دارد، و لذا از اهمیت زیادی برخوردار است. سریلانکا هم‌اینک کشوری بدھکار

است که طی سالیان با بحران‌های مالی و اقتصادی و کسری در تراز پرداخت‌های تجاری خود مواجه بوده و هم‌اینک نیز پس از بروز بیماری کرونا و تشدید مشکلات اقتصادی با بحران فraigیر تأمین سوخت روبرو است و دست نیاز و کمک به اغلب کشورها دراز کرده است.

و نکته آخر اینکه نگاه اجمالی به مفاد تفاهمنامه، نشانگر این موضوع است که با توجه به جمیع مشکلات، سعی شده است ملاحظات مختلف مدنظر قرار گیرد و تفاهمنامه‌ای به امضاء بررسد که واجد سود برای کشورمان باشد. در این میان توجه به مسائلی مانند «سود» و «پرداخت نقدی در صورت لغو تحریم‌ها» دستاوردهای مهم این تفاهمنامه و نشان‌دهنده دقیق نظر در مذاکرات انجام شده می‌باشد.